

ПРЫВІТАННІ
КАНГРЭСУ

KAMUNIKATYI.ORG

**Уладзімір Сянько,
міністр замежных спраў Рэспублікі Беларусь**

Шаноўныя ўдзельнікі кангрэса! Шчыра вітаю ўсіх, хто знайшоў магчымасць прыехаць у Беларусь і сустрэцца ў Мінску дзеля высакароднай справы адраджэння і далейшага развіцця беларускай нацыянальнай культуры.

Вы — прадстаўнікі розных краін свету, у сваіх краінах вы цікавіцеся і вывучаеце беларускую мову, літаратуру, гісторыю, прысвячаеце ёй свае даследаванні. Гэта, безумоўна, сведчыць пра тое, што беларуская культура патрэбна не толькі тым, хто жыве на гэтай зямлі. Яна з'яўляецца неад'емнай часткай культуры свету. Заняпад кожнай такой часцінкі абядняе чалавецтва ўвогуле.

Аснова менталітэту любога народа — існаванне ў асяроддзі традыцыйнай культуры на падмурку гістарычна-культурных здабыткаў.

Мы пачалі ўжо працу па аднаўленні духоўных каштоўнасцей і на гэтым шляху разлічваем на ваш плённы ўдзел і дапамогу.

Паўсядзённая праца спецыялістаў, што сёння сабраліся ў гэтай зале, паступова ўзнімае сімвалічны курган, з вяршыні якога добра будзе бачна ўся зямля беларуская — старажытная і легендарная, блакітнавокая, высакародная і бясмёртная.

Поспехаў вам у працы, якая спрыяе не толькі распаўсюджанню звестак пра Беларусь і яе народ, але і садзейнічае нашаму ўзаемаразуменню і духоўнаму ўзбагачэнню нашых народаў.

**Радзім Гарэцкі,
віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук Беларусі**

Шаноўнае спадарства! Паважаныя і дарагія калегі! Дазвольце шчыра вітаць вас ад імя Акадэміі навук Беларусі і Згуртавання беларусаў свету “Бацькаўшчына”, пажадаць вам вялікіх поспехаў, плёну, творчага настрою!

Шыбыкі кругабег часу адлічыў ужо чатыры гады з I Міжнароднага кангрэса беларусістаў. Эйфарыя радаснага, хаця цяжкага і маруднага ўздыму Адраджэння, калі была абвешчана незалежнасць краіны беларусаў, былі прыняты “Закон аб мовах”, Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь і інш., змянілася цяпер

вялікім спадам, пачалося наступленне на матчыну мову, на свабоду слова, старажытныя беларускія сімвалы, адчуваецца непавага да культуры, навукі, інтэлігенцыі, ідзе паступовая здача незалежнасці — спачатку эканамічнай, а затым і палітычнай.

Таму я з асаблівай прыемнасцю і любасцю бачу тут столькі прыхільнікаў беларускасці. Тут і беларусы з метраполіі, і беларусы з далёкага і бліжняга замежжа, і небеларусы па нацыянальнасці. Але ўсіх аб'ядноўвае любоў да Беларусі — гэта сапраўдныя спрыяльнікі і рупліўцы беларушчыны. Вялікае дзякуй усім тым, хто сабраўся тут, шчырая падзяка вам, хто нес і нясе ў сваім сэрцы Беларусь!

Чалавек — часцінка прыроды, таму яго гісторыю, яго дзеянні цікава разгледзець на фоне гісторыі Зямлі, на якой ён жыве, паглядзець, якія сувязі паміж імі, як глыбока ўваходзяць іх карані. Калі мы зробім такі экскурс у мільярдную геалагічную гісторыю Зямлі, то ўбачым, што Еўропа падзяляецца на дзве часткі: усходнюю — больш старажытную (прыблізна 1,5–2-х мільярдную) — Усходне-Еўрапейскі кратон (ад грэч. — крэпасць) і заходнюю — значна больш маладую — Заходне-Еўрапейскую платформу. Мяжа між імі праходзіць па магутнай трансэўрапейскай зоне разломаў, якая ідзе праз востраў Барнхольм на Балтыцы, крышку заходней Варшавы і на ўскрай Украінскіх Карпатаў. Тэрыторыя Беларусі знаходзіцца на заходняй ускраіне Усходне-Еўрапейскага кратона і праз яе праходзіць галоўная субмерыдыяльная геатэктанічная вось гэтага кратона. Яна ўяўляе сабой паласу найбольш высокага залягання крышталёвых пародаў фундаменту, якая яднае іх выходы на зямную паверхню на абшарах Скандынаўскага (Балтыйскага) і Украінскага шчытоў. Гэта паласа прыблізна ідзе ад Фінскага заліва, праз Чудское возера, Пскоў, к захаду ад Мінска і ўсходу ад Пінска.

Кратон з Захаду абмываўся палеакіянам Япетус, а з Усходу — Уральскім палеакіянам. На тэрыторыю Беларусі перыядычна з Захаду пранікалі хвалі кароткіх, але больш глыбокіх мораў акіяна Япетус, а з Усходу — больш працяглых і шырокіх мораў ад Уральскага акіяна. Але ўвесь час, на працягу амаль мільярда гадоў паласа заставалася найбольш узнятай і таму звычайна заходнія моры захоплівалі толькі заходнюю частку Беларусі, а ўсходнія — усходнюю. Час ад часу моры двух напрамкаў злучаліся ў бурнай віхуры менавіта на тэрыторыі Беларусі. Усе гэтыя падзеі праходзілі на фоне блукання кратона па свеце, яго паваротаў у розныя бакі. І таму 800 млн. гадоў таму наш кратон быў у паўднёвым паўшар'і, сучасны Запад быў Усходам, сучасны Усход — Западам, а з паўднёвага полюса Зямлі на тэрыторыю Беларусі насунуўся магутны покрывны ледавік. І цяпер бывае так: каб вярнуцца на Усход, патрэбна дапамога Западу. Напрыклад, нядаўняя выстава графікі Уладзіміра Савіча ў Маскве змагла адбыцца толькі дзякуючы грашам спонсара — германскага канцэрна “Сіменс АГ”.

Толькі каля 400 млн. гадоў таму да Усходняга кратона Еўропы далучыліся землі Заходняй Еўропы, стварыўшы адзіны мацярык. Чаму б і ў сучаснасці Усходняй Еўропе не далучыцца да больш цывілізаванага заходнееўрапейскага жыцця?!

У чацвярцёвы (антрапагенавы) перыяд ужо з поўначы на Еўрапейскі мацярык насунуліся новыя пакрыўныя ледавікі, на перыферыі якіх жылі маманты і іншыя жывёлы. З’явіўся і чалавек. Цікава адзначыць, што самы малады (13,5 тысяч гадоў таму) мамант знойдзены ў Беларусі. Цяпер вучоныя прыйшлі да высновы, што маманты загінулі па вельмі простаай прычыне — іх з’еў чалавек. Значыць, калі ў Сібіры і ў Заходняй Еўропе чалавек ужо з’еў усіх мамантаў, апошнім мамантаедам сярод людзей свету быў чалавек на тэрыторыі Беларусі.

Спадчыннасць геалагічнага развіцця адзначанай раней паласы высокага стаяння крышталічных пародаў прывяла да таго, што менавіта да яе прыстасаваны водападзел Балтыйскага і Чорнага мораў. Адсюль вельмі важныя для гістарычнага развіцця Усходняй Еўропы гандлёвыя шляхі пралягалі праз землі, прыстасаваныя да вызначанай паласы — перш-наперш праз тэрыторыю этнічнай Беларусі. Гэта — “шлях з варагаў у грэкі”, Прыпяцка-Бугскі і Заходне-Дзвінскі шляхі.

Магчыма, вялікі закон спадчыннасці, уласцівы і прыродзе, і чалавецтву, які, як мы ўжо бачылі, дзейнічае на тэрыторыі Беларусі мільёны гадоў, і не даў канчаткова разбурыць беларушчыну, на якую ўжо сотні гадоў і з Захаду, і з Усходу ідзе навала новаўтварэння і якую, на жаль, нярэдка імкнуліся ўзарваць знутры. Калі раней гены беларускасці захоўваліся, галоўным чынам, простым сялянствам, якое было бліжэй за ўсіх да роднай прыроды, да сваёй Зямлі, не захварэла на чужую культуру і з’явілася базай нацыянальнага адраджэння, то цяпер паланізацыя і русіфікацыя праніклі ў самую глыбіню народную, і сцяг адраджэння амаль поўнасцю перайшоў да нацыянальна свядомай часткі беларускай інтэлігенцыі, што значна павялічвае цяжкасці на шляху аднаўлення.

Менавіта па гэтай жа, субмерыдыяльнай паласе, аб якой я ўжо казаў, прайшла мяжа Заходняй і Усходняй Беларусі, тут ідзе і “народападзел” паміж “заходнікамі” і “ўсходнікамі”, кожныя з іх — са сваім менталітэтам. Калі на захадзе адчуваецца моцны польскі ўплыў, а ў рэлігіі — каталіцызм, дык на ўсходзе — “тут рускі дух, тут Русью пахне” і большасць людзей — праваслаўныя. Калі на захадзе больш захавалася беларуская свядомасць, імкненне людзей да самастойнай дзяржавы, рынкавых адносін, на ўсходзе манкурцтва дасягнула значна большых памераў, вельмі пашырана настальгія па былым СССР і сацыялістычнай гаспадарцы. Калі на захадзе большасць выбаршчыкаў галасавала за Янона Пазьняка і Станіслава Шушкевіча, дык на ўсходзе — за Аляксандра Лукашэнка і Вячаслава Кебіча.

Геаграфічнае размяшчэнне Беларусі ў самым цэнтры Еўропы, на скрыжаванні шляхоў палітычных, ваенных, гандлёвых і іншых, моцна паўплывала на

яе гістарычны лёс, на імкненне суседзяў далучыць да сябе гэтую тэрыторыю. Аджюль — бясконцыя войны, якія, як правіла, для беларусаў былі не проста абарончыя, а грамадзянскія і канчаліся безлічным знішчэннем людзей. Змена граніц, палітычнага стану, дзяржаўнасці моцна паўплывалі на нацыянальныя, канфесійныя і культурныя ўзаемадзейні, якія сталі вельмі складанымі, з мудрагелістымі перапляценнямі і інтэрферэнцыяй усіх з’яў. Забарона беларускай мовы, моцная паланізацыя і русіфікацыя прывялі да заняпаду ўласна беларускай культуры і таму многія выхадцы з Беларусі сталі выдатнымі дзеячамі культуры суседніх ці іншых народаў. Дастаткова згадаць Адама Міцкевіча і Фёдара Дастаеўскага, Станіслава Манюшку і Міхаіла Глінку, Ігната Дамейку і Мікалая Пржавальскага і г. д. Культурная спадчына многіх сыноў Беларусі не лічыцца беларускай. Але элементы беларушчыны мы можам у большасці з іх заўсёды знайсці — гэта вельмі важны напрамак даследчай працы. Многія з’явы культуры можна лічыць супольнымі здабыткамі народаў-суседзяў.

15 мая 1994 г. мы адзначылі 150-годдзе з дня нараджэння ўрадженца в. Свольна Дрысенскага павета (цяпер Верхнядзвінскага р-на) Віцебскай губерні, выдатнага рускага натураліста і падарожніка Івана Чэрскага, які заўсёды пісаў пра сябе, што ён — сын ліцвіна. Атрымаўшы прапольскае выхаванне, ён быў сасланы ў Сібір за ўдзел у паўстанні К. Каліноўскага, якое, дарэчы, часта лічаць “польскім”. Сібір стала для яго другой радзімай, вывучэнню якой ён прысвяціў усё сваё жыццё.

Цяжкая гісторыя Беларусі садзейнічала шматлікай эміграцыі беларусаў як на Захад, так і на Усход. Узнятыя на кангрэсе праблемы немагчыма разглядаць без укладу беларускай дыяспары ў культуру, навуку і іншыя напрамкі дзейнасці Беларусі. Агульнабеларуская культура — гэта сінтэз культур беларусаў свету: метраполіі, дыяспары, усіх беларусістаў.

Вельмі важнае пытанне — працяг дыялогу пра вяртанне культурных і гістарычных каштоўнасцей Беларусі як з заходніх, так і ўсходніх краін. У геалогіі існуюць два вельмі эфектыўныя метады даследаванняў — параўнаўча-геалагічны і картаграфічны, якія, на маю думку, могуць прынесці вялікія здабыткі ў тых праблемах, якія мы зараз з вамі разглядаем. Аналагічны стан — з мовай, самасвядомасцю этнасу, вызваленчых і адраджэнцкіх рухаў — мелі і маюць многія іншыя нацыі (славакі, чэхі, македонцы і інш.). Вывучэнне такіх феноменаў, узаемае параўнанне іх стану і развіцця дапаможа лепш зразумець гістарычную і сучасную сітуацыю, а таксама і прадбачыць магчымыя шляхі далейшых напрамкаў, змяненняў і неабходных дзеянняў. Картаграфія — найбольш сціслы і аб’ектыўны графічны паказ сінтэзу тых ці іншых ведаў. Таму картаграфаванне самых разнастайных паказчыкаў і элементаў культуры, мовы, фальклору, гісторыі, этнасу і г. д. — надзвычайна эфектыўны метады даследаванняў, які трэба больш шырока ўжываць. Безумоўна, тут патрэбны вельмі вялікі банк дадзеных, які немагчыма стварыць без сучаснай камп’ютэр-

най тэхнікі. Прыкладам такой цікавай працы з’яўляецца “Лексічны Атлас беларускіх народных гаворак”, які цяпер асобнымі тамамі выходзіць з друку.

На заканчэнне я хацеў звярнуць увагу на экалагічны стан — стан дому нашага, які мае два аспекты — глабальны і рэгіянальны (тэрытарыяльны). На жаль, абодва выклікаюць вельмі вялікую трывогу. На Беларусь з захаду ідуць кіслотныя дажджы, з усходу насоўваецца агромністая азонавая дзірка, якая навісла над большай часткай Расіі. Крызісны стан гаспадаркі, нізкая агульная культура, варварска-спажывецкі падыход да прыроды не спрыяюць паляпшэнню экалагічнай сітуацыі і ў самой краіне. Да таго ж, дабаўляецца чарнобыльская навала. Небяспека экалагічнай катастрофы ў тым, што яна прыходзіць паступова, непрыкметна, чалавек не заўважае яе надыходу і раптоўна аказваецца перад жудаснай безданню. Калі гэта здарыцца, чалавецтва будзе мець толькі адну галоўную праблему — як бы выжыць. Але будзе ўжо позна...

Пакуль агонь беларускай нацыянальнай ідэі будзе гарэць у сэрцах беларусаў, пакуль наш розум будзе імкнуцца здзейсніць мару пра дзяржаўнасць Беларусі, пакуль будзем любіць і шанаваць нашу васільковую і шыршынную Бацькаўшчыну, пакуль не пакінем матчыну мову нашу, не здрадзім ёй, не адарвемся, як той Антэй, ад роднай зямелькі нашай, датуль Беларусь будзе непераможнай, датуль будзе жыць беларускі народ. Жыве Беларусь!

Эльжбета Смуклова,
прафесар Варшаўскага ўніверсітэта,
Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Польшча
ў Рэспубліцы Беларусь, сябра МАБ

Вельмі шаноўныя прысутныя на II кангрэсе Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў у Мінску: дэлегаты і госці, і перш за ўсё, сябры Міжнароднага камітэта беларусістаў, без самаадданай працы якіх мы не маглі б сёння тут сустрэцца!

Першымі маімі словамі будуць словы пашаны і падзякі за тое, што Вы ўзялі на сябе нялёгкае абавязкі па арганізацыі кангрэса.

А цяпер некалькі агульных думак, разгорнутых настолькі, наколькі дазваляюць хвіліны, адведзеныя для прывітальнага слова.

1. Зыходжу з пераканання, што ўсіх дэлегатаў і гасцей кангрэса незалежна ад іх спецыялізацыі і краіны, з якой яны прыехалі, аб’ядноўвае, прынамсі, адно агульнае — цікавасць да “беларушчыны” ва ўсіх яе вымярэннях: гэта дзяржаўнае і грамадскае, моўнае і культурнае, сучаснае і гістарычнае, і многае, многае іншае.

Даўно ўстаноўленая тэма кангрэса “Беларусь паміж Усходам і Захадам”, хаця ў навуковым сэнсе і абмяжоўваецца праблемамі міжэтнічнага, міжкан-

фесіянальнага і міжкультурнага ўзаемадзеяння, нечакана перакрываецца ў пэўнай ступені праблемай, якая сёння становіцца ўсё больш актуальнай, — эканамічнай і палітычнай праблемай аб'яднання краін Цэнтральна-Усходняй Еўропы ў Еўрапейскай Супольнасці.

Гэтая перспектыва надае навуковым дасягненням II кангрэса Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў дадатковае значэнне і адказнасць.

Патрабуе ад дакладчыкаў і дыскусантаў максімальнай аб'ектыўнасці ў інтэрпрэтацыі фактаў, сумленнай праверкі крыніц, з якіх разглядаемыя факты ўзяты.

Патрабуе сілы розуму і волі, каб не паплыць па хвалях той ці іншай псеўда-навуковай прапаганды ў службе накіраванай палітыкі. Патрабуе свядомага пераадолення распаўсюджаных стэрэатыпаў.

2. У праграме работы кангрэса запланаваны “круглыя сталы”, на якіх будуць разглядацца двухбаковыя адносіны: беларуска-латвійскія, беларуска-літоўскія, беларуска-польскія, беларуска-рускія і беларуска-ўкраінскія. Гэта вельмі добра, таму што, мяжуючы з Латвіяй, Літвой, Польшчай, Расіяй і Украінай, Беларусь мела і мае гістарычныя і сучасныя кантакты з гэтымі краінамі ў многіх галінах. Разгляд двухбаковых кантактаў, будзем спадзявацца, дазволіць больш дакладна ўглядзецца ва ўзаемныя рэляцыі і глыбей задумацца над становішчам, поглядамі суседзяў на адну і тую ж справу ці з'яву. Аднак існуе небяспека звужэння кругагляду і перспектывы зробленых вывадаў пры такім, толькі двухбаковым, аглядзе праблем. Тым больш, што мінулае суседзяў пераплятаецца, і навуковае яго даследаванне патрабуе больш шырокай кампаратывісцкай перспектывы, супастаўлення розных пунктаў гледжання. Было б вельмі карысна, каб важнейшыя тэмы гістарычнага перыяду, якія выходзяць за рамкі двухбаковых адносін, маглі разглядацца не за адным круглым сталом, а пры састаўленых сталах.

3. I трэцяе — апошняе. Сярод дэлегатаў і гасцей кангрэса знаходзяцца вучоныя, якім давялося ўдзельнічаць на пераломе красавіка і мая 1990 г. у Рыме ў канферэнцыі, прысвечанай гісторыі Беларусі, Літвы, Польшчы і Украіны, у непаўторнай атмасферы талерантнасці, свабоды слова і ўзаемаразумення. Дазвольце працытаваць адну з заключных думак рымскага спаткання: “Нашым абавязкам з'яўляецца тое, каб, ведучы спрэчкі аб мінулым, мы думалі пра будучае”. Гісторыя не абумоўлівае будучыні, але, несумненна, уплывае на сучаснасць, і таму варта рабіць з яе і вывады на будучыню!

Адносна сучаснасці. Знаходзячыся паміж Усходам і Захадам, важна бачыць у гэтым сваю спецыфіку, сваё багацце. Пазнаваць сваіх суседзяў і сувязі з імі, выпрацоўваць узаемапавагу.

Не пераацэньваю ролі навукі і навукова-асветніцкай працы для міждзяржаўных палітычных адносін. Думаю, аднак, пра абавязак навукоўцаў усімі даступнымі навуцы метадамі даследавання даходзіць да сутнасці і рэчаіснасці,

выпрацоўваць паняцці і даносіць гэтую інфармацыю да больш шырокага ведама. І не трэба баяцца гаварыць і пра цяжкія справы, пра адносіны не толькі добрасуседскія.

Гісторыя — гэта навука дарослых людзей, няма тэм табу. Шырокі круг дэлегатаў і гасцей кангрэса, у тым ліку і прадстаўнічая дэлегацыя з Польшчы, краіны, урад і прэзідэнта якой маю гонар рэпрэзентаваць у Беларусі, даюць падставы спадзявацца, што бліжэйшыя тры дні пашыраць нашы веды і ўзаемаразуменне ў беларусістыцы.

Вітаючы ўдзельнікаў кангрэса, калег-беларусістаў з усяго свету, ад шчырага сэрца і з пазіцыі навукоўца жадаю прысутным даследчыцкай пасіі і дапытлівасці, натхнення, таксама крытыцызму да сябе і радасці ад добра выкананай працы.

Найдан Вылчаў, пісьменнік, перакладчык (Сафія)

Выступаю перад вамі з пачуццём удзячнасці, што і я запрошаны на гэты высокі форум дзеячаў і сяброў заповітнай тэмы “Беларусь, беларуская гісторыя, беларуская культура, беларуская літаратура”. Форум людзей, якія жылі гэтай тэмай доўгія гады, а некаторыя, напрыклад, як я, і ўсё жыццё. Ад сярэдзіны да канца стагоддзя.

Не так даўно да нас у Балгарыю прыляцела з Беларусі невялічкая белая кніжка, на вокладцы якой — найдарагое для балгараў імя: Дзімча Дэбелянаў. Значыць, наш вечны падпаручнік, які загінуў у Першай сусветнай вайне, і праз столькі дзесяцігоддзяў працягвае свой гуманны паход, жыве не толькі ў памяці суайчыннікаў, а знайшоў шляхі і да Беларусі, каб гэтак жа пранікнёна прагучала і па-беларуску: “Хачу запомніць я цябе такой”, “Калі загіну на вайне”, “Да котлішча бацькоўскага вярнуцца”, “Ён не вораг нам ужо”.

Я пачаў сваё слова перад такой выдатнай аўдыторыяй з прыватнага выпадку духоўнай лучнасці паміж Балгарыяй і Беларуссю, каб парадавацца яму яшчэ раз і, на жаль, неаднойчы ўздыхнуць. Так, уздыхнуць і ўспомніць, што не так даўно былі гады, калі на балгарскія кніжныя прылаўкі проста дажджом сыпаліся беларускія імёны і кнігі, па некалькі выданняў мелі кнігі прэзаікаў Быкава, Брыля, Шамякіна, Караткевіча, Чыгрынава. Чытач з хваляваннем перагортваў старонкі Адамовіча, Алексіевіч... Пачынаючы імёнамі Купалы, Коласа, Багдановіча аж да імёнаў Разанава, Янішчыц, Іпатавай, Законнікава беларуская паэзія даходзіла да балгарскага чытача падборкамі, анталогіямі, асобнымі зборнікамі, у якіх, апрача ўспомненых, былі імёны Куляшова, Лужаніна, Броўкі, Танка, Глебкі, Пысіна, Панчанкі, Лось, Вялюгіна, Караткевіча, Гілевіча, Вярцінскага, Лойкі, Макаля, Барадуліна, Зуёнка,

Грачаннікава, Бічэль, Сіпакова, Гаўрусёва, Бураўкіна. Над творамі іх шчыравалі Сімяон Уладзіміраў, Іван Давідкаў, Андрэй Германаў, ваш пакорны слуга. І мы радаваліся, што гэтак жа, як мы пераносім каштоўныя дары ад Нёмана і Дняпра, так і балгарскія раманы, апавяданні, вершы прыходзяць сюды, у Беларусь, з тракійскіх раўнін і ад стром балканскіх.

Але чаму ж тады пра гэта я ўспамянаю, уздыхаючы? Як так сталася, што калі выдавецтваў у нас было дзесяць — прынамсі тры з іх прасілі даць ім новую аповесць Васіля Быкава, а цяпер, калі выдавецтваў можа 300, можа 500, а можа нават 700, аповесць “У тумане” ўжо пяць гадоў ляжыць у выдавецкім тумане, аповесць “Аблава” ўжо чатыры гады ніяк не прагаворыць сярод аблавы бліскучых вокладак з нацэленымі пісталетамі, голымі жанчынамі і іншымі спакусамі жыцця. Там жа стаяць у чаканні і “Песня пра зубра” М. Гусоўскага, і дзіцячая паэма Г. Бураўкіна, і публіцыстыка Алексіевіч... І няма надзеі, што ў бліжэйшым часе ўдасца перарваць гэту аблаву. Як так здарылася, што вялікія перамены ў нашым дзяржаўным і грамадскім жыцці спрычыніліся да таго, што аказаліся зведзенымі да нуля нашы культурныя і літаратурныя кантакты? І гэта тады, калі ў Мінску і Сафії ўжо ёсць пасольствы свабодных, незалежных дзяржаў з сваёй самастойнай палітыкай...

Культурныя абмены паміж пісьменніцкімі саюзамі, паміж перакладчыкамі перарваліся. Абмен перыядычным друкам спыніўся. Інфармацыі няма. Той, каму яна даступна, далей яе не пускае. Хто выйграе ад гэтага — ад разбурэння мастоў? Што за сумны парадокс? Дэмакратыя замест таго, каб зблізіць, аддаліла.

Каб супакоіць свой гнеў, дазволю адзін жарт у свой адрас. Ёсць у нас прыказка, якая па-беларуску гучыць прыкладна так: “Навучыўся поп есці прэжаны боб, скончыўся боб — і развучыўся поп”. Так, напэўна, ад многіх справаў мы адвучыліся. Усё, што я сказаў дасюль, гэта — канстатацыя. Далей пойдучь разважанні і высновы. Яны, як бачна, у гэтым прыватызаваным жыцці таксама будуць справай прыватнай.

Мае словы не выяўляюць мажорнага захаплення той высакароднай справай, у якой мы сёння ўдзельнічаем, хаця яна выдатная сама па сабе. Ведаю, што ёй прыдадуць вагу і годнасць даследчыкі, тэарэтыкі, крытыкі, мой жа голас — толькі эмацыянальны водгук і крык у гарах “э-хоп!”, як крычаць турысты, калі губляюць адзін аднаго з вачэй, але чуюць на адлегласці і па гуку арыентуюцца, у якім кірунку ісці. Мае словы — гэта словы сціплага практыка ў галіне перакладу, радавога ўдзельніка руху. І дакуль буду ў ім удзельнічаць? І калі зраблю задуманую анталогію беларускай паэзіі? І ці змагу я выдаць пры такой выдавецкай бесперспектыўнасці? Мае словы — не плач, не стогн. Гэта толькі голас у абарону заваяванага, дзе ўкладзена праца, талент, гады, нават жыццё. Яшчэ раз успомню імёны Андрэя Германова і Івана Давідкава, каб сказаць вам, што, калі ў балгарскай кніжніне жывуць моцныя, багатыя,

вечныя строфы беларускай паэзіі, то гэта дзякуючы іх паэтычнаму дару і дару іншых, такіх, як яны. А менш за ўсё мне трэба вам расказаць пра тое, што адпаведна зрабіў для балгарскай літаратуры неверагодна плённы Ніл Гілевіч, які заслужыў усеагульнае прызнанне майго народа.

Калі ёсць паняцце “рухавікі ўнутранага згарання”, то назавём такіх людзей “рухавікамі будучага ўзгарання”.

Час ад часу, капаючыся ў слоўніках, трапляю на стараславянскія словы — адны і тыя ж у балгарскай і беларускай мове. Адно з іх — тлака па-балгарску, талака па-беларуску. Якая цудоўная талака сёння ў нас! На талацэ, апрача таго, што працуюць, шмат расказваюць розных быляў. Вясёлых і сумных, але праўдзівых. У адной з іх гаворыцца, як у сельскую карчму заходзяць паліцэйскі і настаўнік. “Калі ласка, пан старшы, калі ласка! — разводзіць насустрач рукі карчмар. — А што на абед? — пытае паліцэйскі. — Як што! Эскалоп для вас зраблю, цудоўны эскалоп!” І не пытаючы настаўніка, ведаючы яго фінансавыя магчымасці, кажа: “А для цябе, настаўнік, капустачка!..”

Гэта — стары абразок, але трэба на нашай талацэ гаварыць пра гэта. Сёння — калі інтэлектуальная эліта кінута на дно маёмаснай мэндзялеевай табліцы. І вяртаючыся да Дэбелянава, хачу дадаць. Яго перакладчык Васіль Сахарчук прыслаў з Жабінкі кнігу Дэбелянава і піша: “Цяпер перакладаю другога вашага паэта, Атанаса Далчава. Прашу прыслаць яго “Фрагменты”. Дзівак, гэты Васіль Сахарчук! Цяпер ляцяць грузавікі з кантэйнерамі, поўнымі халадзільнікаў або турэцкіх скуранак, цыгарэтаў і наркатыкаў. З аднаго заходу мільянерамі становяцца. А ён просіць прыслаць кніжку. Але дзівакі для гэтага і існуюць: побач з грузавікамі рухаюць наперад чалавечыя душы.

(Пераклаў з балгарскай мовы Ніл Гілевіч)

Барыс Кіт,

**акадэмік Міжнароднай Акадэміі астранаўтыкі
(Франкфурт-на-Майне)**

Вельмі паважаныя спадары!

Вітаю Вас усіх і жадаю Вам самых найлепшых поспехаў у працы Другога кангрэса Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў.

Вельмі шкадую, што з прычын, ад мяне незалежных, я не змог прыехаць у Мінск, каб далучыцца да Вас.

Я, як адзін з апошніх, найстарэйшых ветэранаў беларускай дзейнасці ў Заходняй Беларусі пад польскай, савецкай і нямецкай акупацыямі, з захапленнем наглядаю за вялікімі і гістарычнымі асягненнямі Вашай асацыяцыі. Сёння МАБ зьяўляецца адной найбольш актыўнай кузьяй беларускага адраджэння, а яе дзейнасць пакрывае амаль што ўвесь сьвет.

Дык няхай жыве нашая Міжнародная асацыяцыя беларусістаў!
Няхай жыве заўсёды вольная, незалежная і дэмакратычная Рэспубліка Беларусь!

■ Анна Завідзка,
праўнучка Аляксандра Ельскага (Варшава)

Я вельмі ганаруся тым, што магу пераслаць сардэчныя віншаванні ўсім арганізатарам і ўдзельнікам Другога Міжнароднага кангрэса беларусістаў у Мінску.

Акрамя гонару адчуваю ўдзячнасць, што дазваляеце мне выказаць гэтыя словы без аніякай маёй асабістай заслугі, а выключна з нагоды гэтага незвычайнага для мяне здарэння, што неспадзявана, на апошнім этапе майго жыцця, я аказалася, хоць і з аддалення, на шляху Вашых пошукаў і ўмацавання культуры беларускага народа, па якім ішоў бацька маёй бабулі Аляксандр Ельскі і на якім сустрэўся з бацькам маёй маці Зыгмунтам Глэгерам. Любоў да народнай культуры, якая з'яўляецца асновай нацыянальнай свядомасці, з'яўлялася зместам іх жыцця і навуковых дасягненняў. Гэтае іх сяброўства і любоў, звязаныя сямейна, смела могуць быць сімвалам брацтва нашых польскага і беларускага народаў.

Прашу прыняць ад мяне самыя сардэчныя пажаданні плённых і памыслых абмеркаванняў.